

О. П. ПОСТЕЛЬЖУК,
*аспірант кафедри всесвітньої історії
Рівненського державного гуманітарного університету*

ЕВОЛЮЦІЯ СТРАТЕГІЙ УКРАЇНСЬКИХ УГОДОВСЬКИХ ПАРТІЙ У ПОЛЬЩІ (1935-1939 рр.)

Анотація

У статті досліджено еволюцію стратегій українських угодовських партій у Польщі в 1935-1939 рр.

Аннотация

В статье исследовано эволюцию стратегий украинских соглашательских партий в 1935-1939 рр

Annotation

The article studies the evolution of the conformist parties' strategies in Poland in 1935-1939

Зростання авторитаризму в Польщі, узурпація влади військовими, зрештою посилення асиміляції - процеси, що призвели до активізації еволюційних імпульсів у стратегії українських угодовських партій. Самоідентифікуючи себе як частину української спільноти, демонструючи тотожні національно-культурні цілі, конформісти були змушені скоригувати свій політичний курс.

Не дивлячись на спроби міжпартійних діалогів, українське партійне представництво так і залишалось розколотим. Досягнення компромісу з владою („нормалізація“) не стало об'єднавчим чинником для українства. Чимало його представників не схвалювали політики „нормалізації“. Та все ж спроби налагодження спільного українського політичного фронту були. Ініціатором об'єднання виступило Українське національно-демократичне об'єднання (УНДО). Один з його часописів („Діло“) з цього приводу зазначав: „Досвід 1935 року каже передусім не робити в друге тієї помилки, щоб яка небудь одна політична партія приймала на себе всю відповідальність за долю народу..., за невдачі політичної тактики“ [6, 2].

Поява еволюційних тенденцій в конформістських політичних колах була наслідком ініціатив влади в сфері національних відносин. В час, коли націоналістичні організації торували антиурядовий курс, конформісти зайняли щодо влади більш категоричну позицію. Їхні вимоги щодо Варшави стали принциповішими і послідовнішими й базувалися на засаді недопущення асиміляції українства.

Можна припустити, що опортуністи розраховували на зміну у національній політиці уряду після того, коли влада зрозуміє усі наслідки обраної політики, її

безперспективність. Поштовхом до цього мала слугувати втрата підтримки (нехай і маргінальних), зате лояльних політичних союзників, які вже ж користувались підтримкою серед українського загалу.

Очевидно, що на відміну від УНДО, Волинське українське об'єднання (ВУО) та Українська народна обнова (УНО) були прихильниками еволюційної політики, що мала схилити владу до розуміння української проблеми, проблем національних меншин у державі загалом [1, 10]. Та неоднозначна політика влади, ігнорування українських петицій, зрештою невиконання жодної з українських вимог поставили угодовські партії перед необхідністю протиставлення польській великодержавності [1, 10].

Взагалі, така зміна політики ВУО відбулась після зміни керівництва партії. Визначальний ідеолог інституції П.Певний в 1935 р. був усунутий від владного керма. Така кадрова рокировка стала наслідком імпульсів політичної еволюції об'єднання. Зміну ідеологічних засад у лоні інституції фіксувала не лише польська влада, але й націоналістичні кола: „Можна одне ствердити: ВУО є сьогодні в стані повної дезорганізації. Українська незалежна преса не раз звертала на такі справи увагу. Особливо коли формувалась ВУО на Волині, то українська преса звертала увагу на недоцільність боротьби з народною волею. Про сьогоднішнє ВУО можна говорити остільки, оскільки воно має намір змінити не особи в проводі, а цілковиту зміну політику, методи праці й погляди на українську справу взагалі..” [8, 2].

Зростання опозиційності в конформістських політичних середовищах неабияк турбувало поляків. З втратою впливу на частину українських партій уряд міг (в майбутньому) зіштовхнутись з більшою проблемою, а саме з єдиним українським монолітним блоком, націоналістичні настрої в якому невпинно б зростали. Вже у другій половині 1930-х рр. польська преса лише критикою реагувала на політико-стратегічні інновації опортуністів. В статті під назвою „Вітвітки українських послів на Волині” польська газета „Слово Народове” стверджує, що член ВУО, посол С.Скрипник є визначальним представником українського націоналізму на Волині. Дісталось вувцям і за нелояльне ставлення до польської влади та урядових реформ загалом [7, 4].

Аналізуючи позицію „Слова Народового” часопис „Новий Час” має власне бачення позиціонування польської преси щодо угодовців: „...нелояльність має бути в тому, пише автор часопису, що посол ВУО О.Волков, допустився недавно зневаги державної адміністрації, а саме тим, що відчитав з церковної проповідальниці сконфіскований владою пастирський лист православної консисторії, виданий у зв'язку з використанням закону про перейняття державою поніятських дібр...” [7, 4]. Самого ж О.Волкова влада засудила на місяць арешту зі стягненням з нього штрафу... Продовжуючи огляд, часопис також констатує, що останній, в унісон зі С.Скрипником, виступав на з'їздах партії проти повернення польським осадникам землі з парцеляції розданої українським

селянам (7, 4]

У листопаді 1937 року вуовці провели черговий з'їзд у Рівному, на якому засудили політику влади щодо українців. ВУО гостро розкритикувало освітню політику влади. Жорсткому осуду піддано збільшення кількості утравкістичних шкіл, зокрема на Волині. Домагання угодовців стосувались й заміни польських вчителів українцями та ліквідації утравкізму як явища взагалі. Вони вимагали створення на Волині четвертої української гімназії та вузу, „безоглядної українізації православної церкви на Волині" та подальшої парцеляції земель [4, 4].

Декларативні аргументи поляків, що базувалися на принципі рівності, уже не могли й надалі вводити в оману національні меншини. Визначальні конформістські лобісти українсько-польської співпраці перестали сприймати урядову політику, що вкінці 1930-х рр. базувалась виключно на популістських закладах.

Популізм риторики влади в національному питанні вже не міг зупинити від опозиційності тих, хто ще донедавна складав опору авторитарної влади. Бачачи українські реалії, Г.Хомишин та очолювана ним інституція розпочали швидко збільшувати дистанцію від урядового табору. Сам Г.Хомишин з 1937 р. почав демонструвати виключно критичну риторику: „Що ми протиставимо тій одностайній поставі об'єднаного польського елемента... в національно-гомадській праці римо-католицького духовенства і в безлічі інших польських громадських установ Галичини, що працюють усі в одному напрямі. ...ми роз'єднанні і розпорошені, як ніколи досі. ...стоїмо внутрішньо-поділеними, розбиті всякою партійною і вузько-груповою, егоїстичною боротьбою, доведеного до меж сектантського фанатизму..." [5, 4].

Прикладом оцінки ситуації, що склалася в той час, може слугувати позиціонування УНО. Часопис „Новий Час", що розмістив на своїх шпальтах статтю з „Нової Зорі", підкреслював, що головними проблемами, які загострювали ескалацію взаємин між урядом і угодовськими силами в Галичині, що діяли під патронатом Греко-католицької церкви, була насильницька ревіндикація, колонізація, нищення українського шкільництва, підтримка москвофільства та багато інших антиукраїнських дій з боку влади [3, 4].

Іншим прикладом ідеологічної еволюції та ревізії власної стратегії слугує Український католицький союз (УКС). Не дивлячись на політику нейтралітету щодо „нормалізації", УКС демонстрував неабиякий супротив щодо урядової політики та був риторико-ідеологічним союзником інших конформістських партій.

На шпальтах „Мети" (органу УКС) Й.Осташевський проявив національний максималізм. Більше того, провід інституції намагався стати основним рупором у мобілізації українців в боротьбі з польським асиміляційним курсом: „...Брак власної держави, брак грошових фондів... і тисячі, тисячі впливів примусу, залякувань і різних при різних причин сприяє в нас, як і в кожного народу в наших обставинах, переходові мас до панівної нації, релігії, партії. Зрозуміла

річ, що скрізь на світі бороняться нації, бороняться і не панівні релігії перед загрозливою масовою дезерцією. Але така оборона своїх прав і позицій не сміє блукати на помацки... Мусимо знати, до яких розмірів сягнула вже небезпека... Бо лиш тоді можна придумати і зорганізувати успішну оборону наших позицій, протиставити відповідні стрими цим сполукам, що спричинюють у нас обрядову дезерцію" [2, 6].

А митрополита А.Шептицького, що де-юре керував політичним курсом УКС, поляки взагалі звинуватили у підтримці націоналізму. Польська преса через „Слово Народове” звинуватила митрополита у тому, що він не достатньо чітко засуджує політику ОУН. На їхню думку, А.Шептицький не лише не чітко позиціонує себе щодо політики ОУН, але й надає останньому „прихильну атмосферу греко-католицької частини суспільства...” [9, 4].

Отже, підсумовуючи вище сказане слід констатувати функціонування в ідеології угодовців 1935-1939 рр. ліберально-національних цінностей. Саме її еволюція сприяла частковому зближенню угодовців з українськими націоналістичними колами та віддаляти конформістів від урядового табору.

Література:

- 1 Демчишак Р.Б. *Національне питання в діяльності легальних українських партій Західної України у 1935-1939 рр. Автореф. дис... канд. іст. наук/ Львівський національний університет ім. І. Франка. Львів, 2006. - 25 с.*
2. *Новий Час. - 1937, 23 серпня.*
3. *Новий Час. - 1937, 25 грудня.*
4. *Новий Час. — 1937, 23 листопада.*
5. *Новий Час. - 1937, 26 листопада.*
6. *Новий Час. - 1938, 23 вересня.*
7. *Новий Час. - 1938, 13 грудня.*
8. *Новий Час. - 1939, 12 червня.*
9. *Новий Час. — 1939, 22 червня.*